

ПРАВОВІ ПРОБЛЕМИ ВИЗНАЧЕННЯ ДОБРОЧЕСНОСТІ ЯК ПРАВОВОЇ КАТЕГОРІЇ В УКРАЇНІ

Рядінська В.О.,

*завідувач лабораторії проблем правового та організаційного забезпечення діяльності
Міністерства Державного науково-дослідного
інституту МВС України, доктор юридичних наук, професор, м. Київ, Україна
ORCID 0000-0002-2210-5933*

Карпушова О.В.,

*суддя Шостого апеляційного адміністративного суду,
доктор юридичних наук, м. Київ, Україна
ORCID 0000-0003-4953-5498*

Рядінська В.О., Карпушова О.В. Правові проблеми визначення доброчесності як правової категорії в Україні

У статті досліджено визначення доброчесності як правової категорії в Україні. Проаналізовані проблеми виникнення і розвитку цієї категорії в Україні в нормативній та доктринальній площині. Окреслені правові проблеми, які виникають при визначенні доброчесності як правової категорії.

Зазначено, що вперше в національному законодавстві поняття «доброчесність» використано у Концепції адміністративної реформи в Україні від 22.07.1998 для визначення принципу діяльності органів виконавчої влади, відповідно до якого необхідно здійснити реформування їх діяльності, проте в чому цей принцип полягав, законодавець не уточнював. Протягом тривалого часу поняття «доброчесність» в національному законодавстві не використовувалося, і принцип доброчесності як принцип діяльності органів виконавчої влади не знаходив свого визначення в нормативних актах та висвітлення в роботах вітчизняних науковців.

Знов поняття «доброчесності» в національному законодавстві було використано вже в 2006 році, з прийняттям Концепції подолання корупції в Україні «На шляху до доброчесності» від 11.09.2006.

Правова невизначеність призвела до масово надходження судових позовів від державних службовців, суддів, прокурорів про визнання протиправними та скасування рішень про неуспішне проходження ними атестації чи кваліфікаційного оцінювання за критерієм «невідповідність доброчесності».

Неоднозначність перекладу англійського терміну integrity, відсутність твердої позиції законодавця, який застосовував термін «доброчесність» як для визначення принципів реформування органів державної влади та місцевого самоврядування, так і для формулювання вимог до моральних якостей психологічної особистості осіб, що виконують функції держави або місцевого самоврядування та судові функції, а також як антипод корупції. Складність, неоднозначність та різноплановість «доброчесності» як філософської та етичної категорії призвели до того, що в національному правовому полі з'явилося невизначене та неоднозначне поняття, трактування якого залежить від уявлень та усвідомлень особи, яка його тлумачить, в результаті чого воно набувало ознак суб'єктивності, що негативно впливає на суспільні відносини, при врегулюванні яких воно застосовується.

Ключові слова: доброчесність, правова категорія, національне законодавство, корупція.

Riadinska V., Karpushova O. Legal problems of defining «integrity» as a legal category in Ukraine: origin and genesis in normative and doctrinal planes

The article examines the definition of «integrity» as a legal category in Ukraine. The problems of origin and development of this category in Ukraine in the normative and doctrinal plane are analyzed. The legal problems that arise when defining integrity as a legal category are outlined.

It is noted that for the first time in the national legislation the notion of «integrity» was used in the Concept of administrative reform in Ukraine dated 22.07.1998 to denote the principle of activity of executive bodies according to which it is necessary to carry out reforming of their activity. However, the legislator did not specify the essence of this principle.

In national legislation, the notion of «integrity» again was used in 2006, with the adoption of the Concept of Overcoming corruption in Ukraine «On the Road to Integrity» from 11.09.2006.

Legal negligence called for the mass reliability of the court calls from the state services, judges, prosecutors about the recognition by the counterparts that the decision about the failure of them to pass the attestation of the quality of the “critical evaluation”

At the present stage, the category of integrity has entered the legal field of Ukraine. Despite the fact that national legislation does not contain a definition of such a concept, it is actively used in many regulations.

The ambiguity of the translation of the English term «integrity», the lack of a strong position of the legislator, who used the term «integrity» both to define the principles of reforming public authorities and local government, as well as to formulate requirements for moral qualities of psychological personality of persons performing state or local government and judicial functions, and also as the antithesis of corruption. The complexity, ambiguity and diversity of «integrity» as a philosophical and ethical category have led to the emergence of an uncertain and ambiguous notion in the national legal sphere, the interpretation of which depends on the ideas and perceptions of the person interpreting it. As a result, it acquired signs of subjectivity, which negatively affects the social relations in the settlement of which it is applied.

Keywords: integrity, legal category, national legislation, corruption.

На сучасному етапі в правове поле України щільно увійшла категорія доброчесність. Незважаючи на те, що національне законодавство не містить визначення такого поняття, у багатьох нормативно-правових актах воно активно використовується. Так, у статті 4 Закону України від 10.12.2015 № 889-VIII «Про державну службу», доброчесність закріплюється як принцип державної служби [1]. У Законі України від 02.06.2016 № 1401-VIII «Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя)», яким було внесено зміни до ст. 127 Конституції України, доброчесність визначається як вимога (критерій) до судді (поряд з громадянством, віковим цензом, освітою, стажем роботи, володінням державною мовою тощо) [2]. У Законі України від 14.10.2014 № 1700-VII «Про запобігання корупції» про доброчесність зазначається як про критерій посади Голови Національного агентства з питань запобігання корупції (ч. 2 ст. 5) [3]. У Законі України від 02.06.2016 № 1402-VIII «Про судоустрій та статус суддів» категорія «доброчесність» набула нового звучання, доброчесність віднесено: до вимог до кандидатів на посаду судді доброчесність (ч. 1 ст. 69); до критеріїв кваліфікаційного оцінювання судді віднесено (ч. 2 ст. 83); було створено новий орган – Громадську раду доброчесності з метою сприяння Вищій кваліфікаційній комісії суддів України у встановленні відповідності судді (кандидата на посаду судді) критеріям професійної етики та доброчесності для цілей кваліфікаційного оцінювання, до повноважень якого відносилось прийняття висновку про відповідність чи невідповідність судді (кандидата) критерію доброчесності (ст. 87)[4]. Законом України від 12.02.2015 № 192-VIII «Про забезпечення права на справедливий суд», до підстав дисциплінарної відповідальності судді було віднесено допущення суддею недоброчесної поведінки, у тому числі здійснення суддею або членами його сім'ї витрат, що перевищують доходи такого судді та доходи членів його сім'ї; встановлення невідповідності рівня життя судді задекларованим доходам (п. 12. ст. 92); а також передбачено, що висновок про направлення рекомендації до Вищої ради юстиції для вирішення питання щодо внесення подання про звільнення судді з посади з підстав порушення присяги може бути прийнятий у разі, якщо встановлено факт недоброчесної поведінки судді, у тому числі здійснення суддею або членами його сім'ї витрат, що перевищують доходи такого судді та доходи членів його сім'ї; встановлення невідповідності рівня життя судді задекларованим ним та членами його сім'ї майну і доходам; використання статусу судді з метою незаконного отримання ним або третіми особами матеріальних благ або іншої вигоди (п. 3 ч. 2 ст. 97) тощо [5]. Аналіз чинних нормативно-правових актів переконує, що законодавець, не надавши загального визначення категорії «доброчесність» використовує її у різних значеннях в різних нормативно-правових актах. В результаті правової невизначеності розквітає галузева нормотворчість – не маючи орієнтирів доброчесності, закріплених у законах, але зобов'язані визначати доброчесність осіб, що виконують функції державної влади, місцевого самоврядування правосуддя, відомства приймають власні нормативні акти, які встановлюють чинники (індикатори) доброчесності (Порядок здійснення перевірок на доброчесність та моніторингу способу життя працівників Національного агентства з питань запобігання корупції, затверджений наказом Національного агентства з питань запобігання корупції від 24.12.2020 № 595/20 [6], Порядок проведення таємної перевірки доброчесності прокурорів в органах прокуратури України, затвердженого наказом Генеральної прокуратури України від 16.06.2016 № 205[7], Індикатори визначення невідповідності суддів (кандидатів на посаду судді) критеріям доброчесності та професійної етики, затверджені рішенням Громадської ради доброчесності від 11.01.2019 [8]), які в ряді випадків не

витримують критики і можуть застосовуватися неоднозначно, що дозволяє використовувати їх як засіб «усунення негодних».

В результаті правової невизначеності до судів масово надходять позови від державних службовців, суддів, прокурорів про визнання протиправним та скасування рішень про неуспішне проходження ними атестації чи кваліфікаційного оцінювання за критерієм «невідповідність доброчесності» [9].

Спроби вирішення проблеми визначення дефініції доброчесності як правової категорії можна зустріти в роботах А. Кладченко [10, с. 9], Л. Прудіус [11, с. 65-74], С. Глушенко [12], С. Жукова [13, с. 34-37], Н. Сорокіної [14, с. 275], А. Кулібаби [15, с. 212-218], О. Сердюк, О. Мирної, І. Шупта [16, с. 67-69], В. Писанець [17, с. 111-115], В. Ковальського [18] та інших. Аналізуючи роботи визначених науковців, можна дійти висновку, що всі вони намагаються розкрити сутність категорії «доброчесність» як усталеного правового явища, в той час як, на наш погляд, корінь проблеми криється в витоках – в генезисі виникнення цієї категорії в правовому полі України.

Метою нашої статті є дослідження виникнення та розвитку категорії «доброчесність» в нормативній та доктринальній площині в Україні.

Вперше зазначене поняття зустрічається у Концепції адміністративної реформи в Україні, затвердженій указом Президента України від 22.07.1998 № 810/98, в якій зазначалося, що заходи реформування виконавчої влади в Україні повинні ґрунтуватися на вироблених світовою практикою принципів засадах функціонування виконавчої влади у демократичній, соціальній, правовій державі, серед яких ключове значення мають принципи ефективності, відкритості та доброчесності в роботі, уряду та інших органів виконавчої влади [19]. Отже, вперше в національному законодавстві поняття «доброчесність» було використано для визначення принципу діяльності органів виконавчої влади, відповідно до якого необхідно здійснити реформування їх діяльності, проте в чому цей принцип полягав, законодавець не уточнював.

Після цього протягом тривалого часу поняття «доброчесність» в національному законодавстві не використовувалося, і принцип доброчесності як принцип діяльності органів виконавчої влади не знаходив свого визначення в нормативних актах та висвітлення в роботах вітчизняних науковців.

Знов поняття «доброчесності» в національному законодавстві було використано вже в 2006 році, з прийняттям Концепції подолання корупції в Україні «На шляху до доброчесності», затвердженій указом Президента України від 11.09.2006 № 742, де зазначалося, що на міжнародному рівні Україна має репутацію надзвичайно корумпованої держави, про що свідчить її незмінно низький рейтинг за рівнем доброчесності [20]. При цьому, аргументом, який підтверджував таку репутацію України, було дослідження Індексу сприйняття корупції (Corruption Perceptions Index, CPI), проведене Transparency International – міжнародною організацією по боротьбі з корупцією та дослідження рівня корупції по усьому світу, що зареєстрована у Німеччині як неурядова асоціація [21]. Відповідно до ст. 2 зазначеної вище Концепції, забезпечення доброчесності в органах державної влади та місцевого самоврядування вбачалося в розв'язанні проблем доброчесності, до яких віднесено недосконалість інституту державної служби, адміністративних процедур у цих органах та порядку здійснення державних закупівель [20]. Для розв'язання визначених проблем пропонувалося запровадження ряду заходів правового та організаційного характеру в органах виконавчої влади, виборних органах, органах судової влади, при цьому для кожного з виокремлених органів вбачалися різні заходи. Наприклад, для розв'язання проблеми доброчесності в органах виконавчої влади пропонувалася оптимізація чисельності державного апарату, проведення реформування системи оплати праці державних службовців, удосконалення правового механізму проведення атестації державних службовців тощо; для розв'язання проблеми доброчесності у виборних органах вважалося доречним розроблення та запровадження стандартів етичної поведінки посадових осіб, які займають виборні посади, та визначення порядку розв'язання конфлікту інтересів, запровадження декларування видатків таких осіб, членів їх сімей та близьких родичів, забезпечення контролю за доходами та видатками таких осіб тощо; для розв'язання проблеми доброчесності в органах судової влади було віднесено удосконалення процедури добору кандидатів на посади суддів і вимоги до них щодо освітнього рівня, професійної підготовки, особистісних та професійно важливих якостей та здібностей, механізм їх оцінювання, складання кваліфікаційного іспиту, запровадження проведення конкурсу під час добору серед кандидатів на посади професійних суддів із забезпеченням його прозорості шляхом встановлення порядку опублікування інформації про відкриття вакантної посади та визначення процедури проведення конкурсу на заміщення посади судді тощо [20]. Виходячи з аналізу вищезазначеної Концепції, можна зробити такі висновки: визначення цього поняття у документі не містилося, а під доброчесністю розумівся антипод корупції – те, чого держава прагнула досягти, застосовуючи антикорупційні заходи; те, задля чого розроблялася зазначена Концепція. Використання поняття «доброчесність» спиралося на визначення одного з індикаторів CPI, що застосовувався Transparency International для аналізу рівня корупції в

країні, а заходи, спрямовані на досягнення доброчесності як принципу діяльності органів державної влади, вже передбачалося розповсюджувати не лише на органи виконавчої влади, але й на виборні органи та органи судової влади.

Вивчення індикаторів CPI Transparency International довело, що цією міжнародною компанією використовувався індикатор «integrity», який було перекладено українською мовою як «доброчесність», хоча перекласти зазначений термін можна і як «чесність» [22].

Переклад терміну «integrity» як «чесність» зустрічається в офіційному перекладі Конвенції Організації Об'єднаних Націй проти корупції 2003 року, ратифікованої Законом України від 18.10.2006 № 251-V [23], що міститься на порталі Верховної Ради України [24]. Так, оригінальний текст зазначеної Конвенції містить такі норми: «Article 5. Preventive anti-corruption policies and practices 1. Each State Party shall, in accordance with the fundamental principles of its legal system, develop and implement or maintain effective, coordinated anti-corruption policies that promote the participation of society and reflect the principles of the rule of law, proper management of public affairs and public property, integrity, transparency and accountability» [25], які перекладені таким чином: «Стаття 5. Політика й практика запобігання та протидії корупції. 1. Кожна Держава-учасниця, згідно з основоположними принципами своєї правової системи, розробляє й здійснює або проводить ефективну скоординовану політику протидії корупції, яка сприяє участі суспільства і яка відображає принципи правопорядку, належного управління державними справами й державним майном, чесності й непідкупності, прозорості й відповідальності» [24].

Переклад «integrity» як «доброчесний» зустрічається у Принципах публічного адміністрування (The Principles of Public Administration), розроблених SIGMA (Support for Improvement in Governance and Management) – програмою підтримки вдосконалення врядування та менеджменту у країнах Центральної та Східної Європи [26], де назва ст. 6 викладена в такій редакції: «Measures for promoting integrity, preventing corruption and ensuring discipline in the public service are in place», що перекладено українською мовою таким чином: «Здійснюються заходи для сприяння доброчесності, запобігання корупції та забезпечення дисципліни на державній службі» [26], проте переклад цих Принципів не офіційний.

Незважаючи на спірність перекладу, термін «integrity» увійшов до правового поля України саме як доброчесність, що породило суттєві проблеми при реалізації правовідносин, для врегулювання яких він використовувався. Не заважаючи наперед, зазначимо, що 10.04.2008 було розроблено та представлено на розгляд Верховної Ради проект Закону України «Про доброчесну поведінку осіб, уповноважених на виконання функцій держави, органів місцевого самоврядування», де пропонувалося визначення доброчесної поведінки як поведінки, яка полягає у сумлінному виконанні суб'єктом своїх посадових обов'язків, ввічливому, шанобливому ставленні до громадян, у тому числі колег та інших осіб, неухильному дотриманні Конституції України, вимог цього Закону, інших нормативно-правових актів [27], проте зазначений проект було відхилено 20.03.2009. Після цього законопроекту законодавча ініціатива щодо застосування категорії «доброчесність» у нормативно-правових актах України фактично припинилася на певний час.

Одним з факторів, що вплинув на гальмування законодавчої ініціативи у цьому аспекті, стала неоднозначність поняття «доброчесність», яке фактично є філософською та морально-етичною категорією, яка до того ж не має однозначного визначення.

У словниках доброчесність визначається від церковнослов'янського: ціломудрія, моральна й тілесна чистота та невинність, цнота, (лат. castitas; англ. chastity, integrity) — моральна якість та чеснота, проявляється у тілесній чистоті у всіх її проявах [28]. У Великому тлумачному словнику сучасної української мови поняття доброчесності розглядається як властивість за значенням «доброчесний», висока моральна чистота, чесність; доброчесний – який живе чесно, дотримується всіх правил моралі, який є проявом чесності, моралі [29, с. 543]. Морфологічно доброчесність є поєднанням слів «добро» і «чесність», її результат – це вчинки та дії, які приносять користь іншим людям та суспільству в цілому [30].

У філософії дослідженню доброчесності приділяли увагу ще античні філософи. Так, Сократ підходив до доброчесності як до свідомого й відповідального ставлення людини до способу свого життя, моральної поведінки, до здатності людини керуватися своїми переконаннями та протистояти хибним думкам інших людей, хоча б якими вони не були, та скільки б їх не було [31, с. 575]. Приділяв увагу цій категорії і Платон, який визначав її як «найкращий стан, властивість смертної істоти, що гідна похвали сама по собі; справедливе ставлення до законів; стан, спрямований на благопристойність» [32, с. 395]. Аристотель розділяв доброчесність на види і виокремлював своєрідні маркери кожного з них: діаноетичну (доброчесність розуму), маркерами якої він вважав мудрість, знання, поміркованість, та етичну, до маркерів якої відносив мужність, помірність, гідність, щедрість, щирість, справедливість [33, с. 260-263]. О. Степанова, А. Гусейнов, спираючись на аналіз доброчесності в античній філософській думці, підсумовували, що антична філософія розгля-

дала доброчесність як моральну позицію особистості, як шлях до особистого вдосконалення, що дає людині наснагу існування, надихає на творче життя [33, с. 260-263; 34, с. 94-128].

Не минули доброчесність і філософи більш пізнього періоду. За визначенням І. Канта, доброчесність обумовлюється законами внутрішньої природи людини, яку необхідно навчити правилам власного вдосконалення як мети, щастя, іншого як мети [35, с. 107-438]. Дж. Бентам та Дж. Мур обґрунтовує, що доброчесність – це протилежність корисливості, обов'язок, а Г. Радбрух називав доброчесність позитивною моральною властивістю, високою моральністю конкретної людини [36]. Ж.-Ж. Руссо зазначає, що люди за своєю природою є добрими, але людські установи роблять їх злими; доброчесність – це природний стан людини, розпусу і злочин породжено відносинами, що є наслідком цивілізації [37, с. 158-163]. Гегель наполягає, що ідея доброчесності дозволяє розкрити внутрішню суттєвість морального закону як закону свободи, котрому людина самохіль підкоряється як закону даному їм самим, закону вічному і що несе «відчуття безсмертя» [38, с. 214]. Е. Шефтсбері у своїй праці «Досвід про гідність та доброчесність» наполягав, гідність чи доброчесність залежать від знання справедливості і від твердості розуму; імені доброчесного заслуговує лише така людина, у якій всі афекти і нахили, всі сердечні й духовні прагнення йдуть на загальне благо її роду, тобто системи істот, в яку її помістила природа і частиною якої вона є [39, с. 592].

Підсумовуючи аналіз філософських підходів до визначення доброчесності, В. Федорович вірно зазначає, що доброчесність у філософії постає ідеалом людського життя, спрямованого до добра, а уявлення про те, у чому полягає суть доброчесності та як її досягти, були не лише частиною філософської проблематики, а й завжди відображали уявлення представників певної культури про те, як людина має влаштувати своє життя згідно з принципами добра, справедливості, честі тощо [40, с. 170-173].

В етиці доброчесність також є неоднозначною категорією, яка визначається як складний морально-етичний, культурний та психологічний феномен [17, с. 111-115], як ідеал людського життя, спрямованого до добра [41], як складник аксіологічного критерію елітності, моральна якість і чеснота людини, яка складається з низки ціннісних показників [42, с. 76], прагнення людини до досконалості, шлях до створення надлюдини (Homo Super) [43, с. 37-42] тощо. У словнику з етики доброчесність визначається як позитивна моральна якість, зумовлена свідомістю і волею людини, яка є узагальненою стійкою характеристикою людини, її способу життя, вчинків; якість, що характеризує готовність і здатність особистості свідомо і неухильно орієнтуватись у своїй діяльності та поведінці на принципи добра і справедливості [44, с. 416], доброчесною вважається людина, котра керується не своїми власними благами, вигодами, а підпорядковується гуманності, порядності, справедливості [45]. Як зазначає О. Томкіна, категорія «доброчесність» належить до фундаментальних категорій науки етики, відображає суб'єктивну форму моралі та означає результат виявлення в поведінці особистості певних стійких позитивних моральних якостей [46, с. 65-70].

Отже, в філософії та етиці сформувався різноплановий підхід до поняття «доброчесність», який характеризується неоднозначністю та неодноманітністю. Автори тлумачать його з різних сторін, і кожен надає щось своє, змінюючи сутність цього поняття, підхід до нього, розцвічуючи новими барвами філософський та етичний зміст цієї багатогранної та феноменальної категорії.

У роботах українських правознавців до 2000 років досліджень цієї категорії не зустрічається, що є цілком закономірним, оскільки поняття доброчесності, крім вказаних вище Стратегії та Концепцій, в інших нормативно-правових актах не використовувалося, а подальший розвиток антикорупційного законодавства в Україні ніяким чином не сприяв формуванню цієї категорії як правової – у Законі України від 07.04.2011 № 3206-VI «Про засади запобігання і протидії корупції», про доброчесність не згадувалося жодним словом [47].

Проте подальший розвиток українського законодавства суттєво змінив підходи до цього питання. Прийнявши Національну антикорупційну стратегію на 2011 – 2015 роки, затверджену указом Президента України від 21.11.2011 № 1001/2011, уряд знов застосував поняття доброчесності: в нормах зазначеної стратегії визначалося, що законодавчого врегулювання потребує питання недостатнього рівня доброчесності окремих осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування; для реалізації Національної антикорупційної стратегії необхідні узгоджені дії державних органів та органів місцевого самоврядування щодо забезпечення доброчесності на державній службі та службі в органах місцевого самоврядування [48]. Як бачимо, в цій стратегії доброчесність отримала вже зовсім інше тлумачення – вже не принцип діяльності органів виконавчої влади, виборних органів та органів судової влади, а вимоги до моральних якостей психологічної особистості осіб, що виконують функції держави або місцевого самоврядування.

У цей період з'являються наукові публікації правознавців, які роблять перші спроби усвідомлення поняття доброчесності як філософського поняття, що наповнене моральним змістом, і надання йому правового визначення.

Так, О. Токар-Остапенко пропонував підходити до доброчесності як до передумови запобігання конфлікту інтересів на публічній службі [49, с. 39-45], обґрунтувавши її сутність як категорії антикорупційного законодавства, наявність якої як морально-етичного показника моральних та морально-психологічних якостей психологічної особистості особи, що виконує функції держави або місцевого самоврядування, слугує дієвою запорукою запобігання конфлікту інтересів при виконанні таких функцій.

О. Томкіна, вважаючи доброчесність принципом державної влади, зазначала, що категорія «доброчесність» належить до фундаментальних категорій науки етики, відображає суб'єктивну форму моралі та означає результат виявлення у поведінці особистості певних стійких позитивних моральних та морально-психологічних якостей і у найзагальнішому вигляді означає високоморальну характеристику її представників, діяльність яких спрямована на досягнення добра (блага) як для кожної окремої людини, так і суспільства в цілому [46, с. 65-70]. Спираючись на це, вона запропонувала закріпити принцип доброчесності як принцип організації та здійснення діяльності державної влади, а також визначити перелік характеристик моральних якостей осіб, які прагнуть займатися державною діяльністю на нормативно-правовому рівні до кожної політичної чи іншої державної посади, при цьому, вона підкреслила, що перелік професійно важливих здібностей та моральних якостей осіб, які прагнуть займатися державною діяльністю, ще потребує ґрунтовного теоретичного та емпіричного дослідження [46, с. 65-70]. Тобто, авторкою визначено два основних аспекти категорії доброчесності, які повинні були б набути правового закріплення – визначення доброчесності як принципу організації та здійснення діяльності державної влади та формулювання індикаторів моральних якостей осіб, які прагнуть займатися державною діяльністю, які б характеризували їх і забезпечували б те, що діяльність саме цих осіб, в силу їх високоморальних якостей, спрямована на досягнення добра (блага) як для кожної окремої людини, так і суспільства в цілому.

В. Федорович обґрунтував необхідність застосування категорії «доброчесність» не лише в органах виконавчої, але і в органах судової влади, і, дослідивши концептуальні підходи до визначення доброчесності в діяльності суддів, визначив її як морально-етичну складову його діяльності, яка визначає межу і спосіб його поведінки, що базується на принципах доброго відношення до громадян та чесності у способі власного життя, виконанні своїх службових обов'язків та розпорядженні державними ресурсами [50, с. 179-182]. Позицію щодо доцільності застосування для оцінки діяльності суддів категорії доброчесності підтримав і С. Жуков, який сформулював її як модель бажаного результату, функціональний стан системи судової влади та наслідок реалізації уповноваженими державною органами своєї компетенції у вигляді високого ступеня відповідності закріплених в етичних стандартах та адміністративно-правових актах вимог реальній поведінці суддів [51, с. 54-57].

Таким чином, поява в правовому полі України категорії «доброчесність» відрізнялася відсутністю чіткого визначення її сутності та сфери застосування. Неоднозначність перекладу англійського терміну «integrity», відсутність твердої позиції законодавця, який застосовував термін «доброчесність» як для визначення принципів реформування органів державної влади та місцевого самоврядування, так і для формулювання вимог до моральних якостей психологічної особистості осіб, що виконують функції держави або місцевого самоврядування та судові функції, а також як як антипод корупції. Складність, неоднозначність та різноплановість «доброчесності» як філософської та етичної категорії призвели до того, що в національному правовому полі з'явилося невизначене та неоднозначне поняття, трактування якого залежить від уявлень та усвідомлень особи, яка його тлумачить, в результаті чого набуває ознак суб'єктивності, що негативно впливає на суспільні відносини, при врегулюванні яких воно застосовується.

Подальший генезис категорії «доброчесність» в нормативній та доктринальній площині буде висвітлено нами у наступних публікаціях.

Список використаних джерел:

1. Про державну службу: Закон України від 10.12.2015 № 889-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/889-19#Text>
2. Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя): Закон України від 02.06.2016 № 1401-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1401-19#Text>
3. Про запобігання корупції: Закон України від 14.10.2014 № 1700-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text>
4. Про судові функції та статус суддів: Закон України від 02.06.2016 № 1402-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19#Text>

5. Про забезпечення права на справедливий суд: Закон України від 12.02.2015 № 192-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/192-19#Text>
6. Порядок здійснення перевірок на доброчесність та моніторингу способу життя працівників Національного агентства з питань запобігання корупції: наказ Національного агентства з питань запобігання корупції від 24.12.2020 № 595/20. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0595884-20#Text>
7. Про затвердження порядку проведення таємної перевірки доброчесності прокурорів в органах прокуратури України: наказ Генеральної прокуратури України від 16.06.2016 № 205. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0875-16#Text>
8. Індикатори визначення невідповідності суддів (кандидатів на посаду судді) критеріям доброчесності та професійної етики: рішення Громадської ради доброчесності від 11.01.2019. URL: https://grd.gov.ua/wp-content/uploads/data/files/docs/indikatory_%2011.01.2019.pdf
9. Постанова Верховного суду України від 13.05.2021 року по справі № 120/3458/20-а (провадження № К/9901/7595/21). URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/96866965>
10. Кладченко А. О. Правові засади впровадження інституту доброчесності в Україні. *Jurnal Juridic national: Teorie si Practica*. 2016. № 6 (22). Р. 9.
11. Прудиус Л. В. Європейські стандарти доброчесної державної служби. *Аспекти публічного управління*. 2016. № 8. С. 65–74.
12. Глущенко С. Що розуміти під професійною етикою та доброчесністю в контексті кваліфікаційного оцінювання суддів? *Закон і Бізнес*. 2016. Випуск 42 (1288). URL: https://zib.com.ua/ua/125930-scho_rozumiti_pid_profesiynoyu_etikoyu_ta_dobrochesnistyu_v_.html
13. Жуков С. В. Доброчесність суддів як основа для вдосконалення системи судової влади: адміністративно-правовий аспект. *Приватне і публічне право*. 2018. № 4. С. 34-37.
14. Сорокіна Н. Г. Доброчесність як базова категорія у вихованні публічного службовця. Теорія та практика державної служби : матеріали наук.-практ. конф., Дніпропетровськ, 8 грудня 2017 р. За заг. ред. С. М. Серьогіна. Д., ДРІДУ НАДУ, 2017. 275 с.
15. Кулібаба А. Поняття доброчесності як ключовий критерій у процесі добору на посаду суддів. *Підприємництво, господарство і право*. 456 2018. №2. С.212-218.
16. Сердюк О. І., Мирна О. В., Шупта І. М. Місце доброчесності в моделі компетенцій державних службовців та системі цінностей особистості при запобіганні корупції. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2018. № 3. С. 67-69.
17. Писанець В. А. Теоретико-правовий зміст категорії «доброчесність» у сфері правоохоронної діяльності. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2018. Випуск 2. Том 3. С. 111-115.
18. Ковальський В. С. Суддівська доброчесність: проблеми теорії та практики. 2018. URL: <http://elar.naiu.kiev.ua/bitstream/123456789/5024/1.pdf>
19. Концепція адміністративної реформи в Україні: указ Президента України від 22.07.1998 № 810/98. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/810/98#Text>
20. Концепція подолання корупції в Україні «На шляху до доброчесності»: указ Президента України від 11.09.2006 № 742. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/742/2006#Text>
21. Transparency International E.V. _2018_Financial_Statements for the year ended 31 December 2018. URL: www.transparency.org/files/content/ouraccountability/TIS_2018_Financial_Statements_update.pdf
22. Англо-український словник. URL: <http://www.unlimited-translate.org/uk/dictionaries/english-to-ukrainian/>
23. Про ратифікацію Конвенції Організації Об'єднаних Націй проти корупції: Закон України від 18.10.2006 № 252-V. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/251-16#Text>
24. Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти корупції від 31.10.2003. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_c16#Text
25. United Nations Convention Against Corruption. 2004. URL: https://www.unodc.org/documents/brussels/UN_Convention_Against_Corruption.pdf
26. The Principles of Public Administration. *Sigma*. URL: <http://www.sigmaweb.org/byexpertise/accountability/Principles-ENP-Eng.pdf>
27. Про доброчесну поведінку осіб, уповноважених на виконання функцій держави, органів місцевого самоврядування : проект Закону України. URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/ed_10_04_2008/JF1TM00A.html#
28. Доброчесність. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%94%D0%BE%D0%B1%D1%80%D0%BE%D1%87%D0%B5%D1%81%D0%BD%D1%96%D1%81%D1%82%D1%8C>
29. Бусел В. Т. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод., допов. та CD). За ред. В. Т. Бусел. К., Ірпінь. 2009. С. 1383.

30. Словник української мови. Академічний тлумачний словник (1970-1980). URL: <http://sum.in.ua/s/pryncyp>
31. Антологія мирової філософії. В 4-х т. Москва: Мысль, 1969. Т. 1. Ч. 1. 575 с.
32. Платон. Діалоги. Пер. з давньогр. Київ: Основи, 1999. 395 с.
33. Степанова О. А. Ретроспективний аналіз доброчесності в античній філософсько-педагогічній думці. *Педагогічні науки*. 2005. Вип. 40. С. 260-263.
34. Гусейнов А. А. Мораль и политика: уроки Аристотеля. *Ведомости НИИ Прикладной этики*. 2004. Т. 24. С. 94-128.
35. Кант Иммануил. Сочинения: в 6 т. Москва: Мысль, 1965. (Философ. наследие). Т. 4. Ч. 2. 478 с. С. 107-438.
36. Політична енциклопедія. Ін-т політ. і етнонац. досл. ім. І. Ф. Кураса; Гол. ред. Ю. Левенець. Київ, Парламентське в-во, 2011. С. 39-40. URL: <http://litopys.org.ua/rizne/aristotle.htm>
37. Руссо Ж. Ж. Об общественном договоре, или Принципы политического права. Антология мировой философии: сб. философских текстов. Киев. 1991. Т. 1. Ч. 2. С. 158-163.
38. Гегель. Философия религии. Предисл. А. В. Гулыги. Москва, 1976. Т. 1. 214 с.
39. Дидро Д. Сочинения: в 2 т. Пер. с франц.; сост., ред., вступит. статья и примеч. В. Н. Кузнецова. Москва: Мысль, 1986. Т. 1. 592 с.
40. Федорович В. І. Обґрунтування морально-етичної складової в системі відповідальності судді за недоброчесну поведінку. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2015. № 3(3). С. 170-173.
41. Поняття доброчесності в етиці : відомості із електронного журналу «Етика сьогодні». URL: <http://www.etica.in.ua/ponyattядobrochesnosti-v-etitsi/>
42. Європейський досвід державного управління: Курс лекцій. Уклад. О. Ю. Оржель, О. М. Палій, І. В. Кравчук та ін. Київ. Вид-во НАДУ. 2007. 76 с.
43. Калюжна Є. М., Вовна А. М. Доброчесність і моральність: спроба реінтерпретації понять. *Вісник Дніпропетровського університету*. 2011. Вип. 17. С. 37-42.
44. Тофтул М. Г. Сучасний словник з етики: Словник. Житомир, Вид-во ЖДУ ім. І. Франка. 2014. 416 с.
45. Лахижа М. І., Черпатий О. І. Етичні засади в діяльності публічної адміністрації Польщі. URL: <http://www.kbuara.kharkov.ua/e-book/db/2007-1-2/doc/5/05.pdf>
46. Томкіна О. Принцип доброчесності державної влади: постановка проблеми. *Вісник Національної академії правових наук України*. 2014. № 1(76). С. 65-70.
47. Про засади запобігання і протидії корупції: Закон України від 07.04.2011 № 3206-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3206-17#Text>
48. Національна антикорупційна стратегія на 2011 – 2015 роки: указ Президента України від 21.11.2011 № 1001/2011. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1001/2011#Text>
49. Токар-Остапенко О. В. Особливості здійснення громадського контролю за доброчесністю та запобігання конфлікту інтересів на публічній службі. *Стратегічні пріоритети*. 2014. № 4(33). С. 39-45.
50. Федорович В. І. Концептуальні підходи до визначення доброчесності в діяльності судді. *Юридичний науковий електронний журнал Запорізького національного університету*. 2015. № 3. С. 179-182.
51. Жуков С. В. Доброчесність суддів: проблеми адміністративно-правового забезпечення. *Наука і правоохорона*. 2015. № 3. С. 54-57.